

GRAN KOMMUNE

Når datainnbruddet er et faktum.

Digitaliseringsrådgiver/Informasjonssikkerhetsleder

Tore Løvhaug

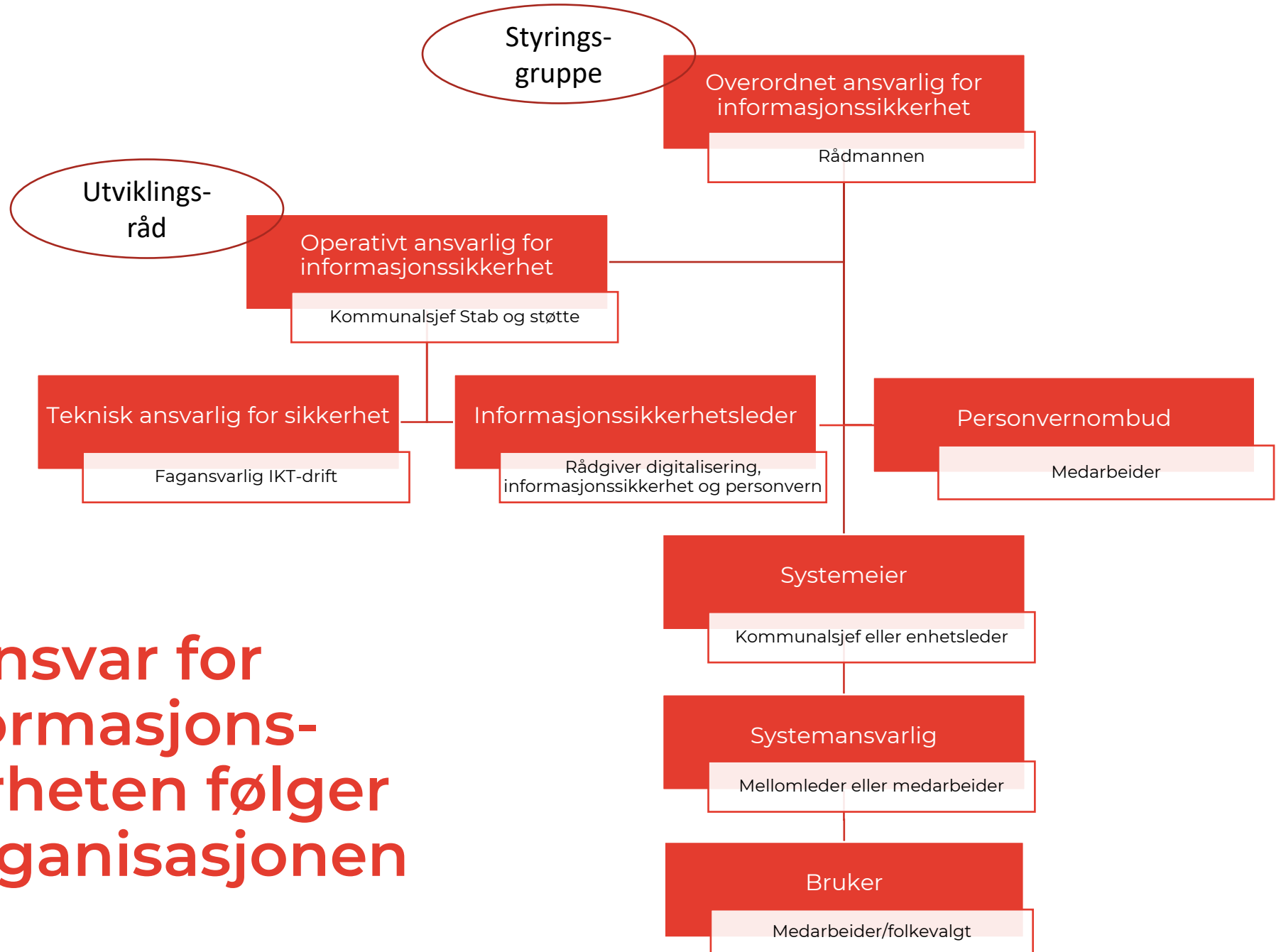

GRAN KOMMUNE

Ansvar for informasjons- sikkerheten følger linjeorganisasjonen

Beslutninger – digital utvikling

Styringsgruppe

- Tar strategiske beslutninger om hvilke tiltak som skal prioriteres og hvordan digitaliseringsmidler disponeres.
- Ledelsens årlige gjennomgang av informasjonssikkerhet
- Styringsgruppen består av:
 - rådmannens utvidede ledergruppe
 - fagansvarlig IKT-drift
 - rådgiver digitalisering, informasjonssikkerhet og personvern
 - personvernombud

Utviklingsråd

- Legge til rette for mer samordnede utviklingsprosesser med god involvering.
- Rådgivende funksjon før strategiske beslutninger i styringsgruppen.
- Operativ rolle i å vurdere, prioritere og planlegge tekniske og sikkerhetsmessige tiltak.
 - **forslag** til endringer og forbedringer
 - **vurdering** av innspill før beslutning
 - **samordning** av det som er besluttet
- Utviklingsrådet består av:
 - kommunalsjef Stab og støtte
 - fagansvarlig og medarbeidere fra IKT-drift
 - inntil en ressursperson fra hvert kommunalsjefområde
 - prosjektleder velferdsteknologi
 - medarbeidere fra skole-IKT
 - fagansvarlig Dokumentforvaltning
 - rådgiver digitalisering, informasjonssikkerhet og personvern

Personvernombud involveres ved saker som berører personvern. Systemeiere og systemansvarlige inviteres ved behov.

Dialog

- Brukervennlige løsninger, med flere muligheter for selvbetjening
- Brukeren i sentrum i utvikling av digitale tjenester og portaler
- Økt åpenhet, tilgjengelighet og innsyn
- Aktiv bruk av sosiale medier
- Universell utforming og klart språk

Arbeidsflyt

- Godt funderte beslutninger om investeringer og drift
- Tilgang til relevante digitale tjenester og styringsdata
- Systematisk datafangst og sikker dokumenthåndtering
- Intern og ekstern digital arbeidsflyt som sikrer tilgang til relevant informasjon
- Nasjonale standarder i alle systemer som inneholder arkivverdig materiale

Kompetanse

- Nøkkelpersoner med strategisk IKT-kompetanse
- Ledere og ansatte som kan tilegne seg ferdigheter og vil bruke nye løsninger
- Tjenester som kan gi innbyggere og næringsliv støtte og veiledning digitalt
- Løsninger som stimulerer til samhandling og kunnskapsdeling
- Evne til å se nye muligheter og gjennomføre endringsprosesser

Sikkerhet

- Kontinuerlig oppfølging av personvern, taushetsplikt og informasjonssikkerhet
- Risiko- og sårbarhetsanalyser
- Sikker pålogging for innbyggere
- Systematisk kvalitetsutvikling og etablerte internkontrollrutiner
- Tilgang til informasjon som er relevant og nødvendig

Arkitektur

- Benytte nasjonale standarder og felleskomponenter og samarbeide om utvikling
- Systemer som utveksler informasjon på tvers av fag og tjenester
- Skytjenester der det er relevant
- Robuste og kompetente driftsmiljø
- Teknisk infrastruktur som gir mulighet for å ta i bruk aktuell teknologi

IKT i tall

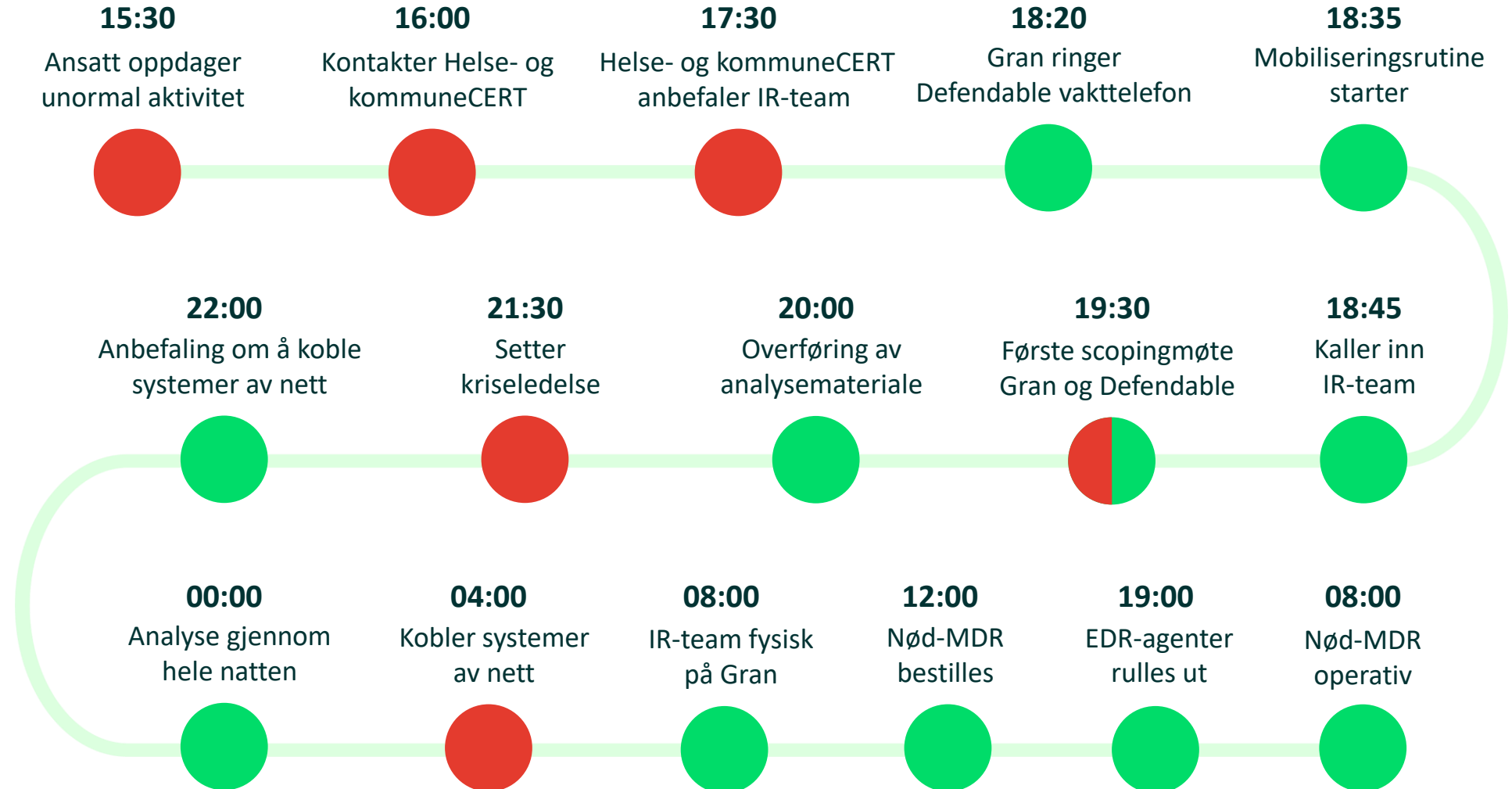
- 3,9 årsverk innen IKT-drift
- 1,0 årsverk innen digitalisering og informasjonssikkerhet
- 2,0 årsverk læringer (1,0 årsverk verdiskapende)
- (egen bemanning av skole-IKT)
- ca 2000 skole-pc'er og nettbrett
- ca 200 systemer/moduler
- ca 70 servere
- ca 140 nettverkswitcher
- ca 330 WiFi aksesspunkter
- ca 550 klient-PC'er administrativt
- ca 115 nettbrett administrativt
- ca 600 mobiltelefoner
- ca 50 lokasjoner
- ca 13 mill i driftsbudsjett til IKT og digitalisering i budsjettområde Rådmann, stab og støtte (2025)
- kostander til fagsystemer og sluttbrukerutstyr dekkes innenfor de enkelte budsjettområdene

Hva hadde vi lært etter hendelsen i Østre Toten?

- MFA på fjerntilgang var på plass da de ble angrepet
- Offline Backup
- Fikk på plass mere logging, men ikke nok
- Byttet brannmur
- Programvare for anti kryptering og automatisk patching av klientpc'er
- Medlemskap i kommune Csirt, med årlig gjennomgang av funn
- Mer overvåking av hendelser

Tidslinje

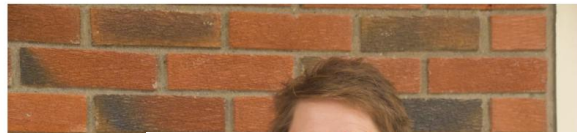

Gran kommune utsatt for dataangrep - vet ikke hvilke konsekvenser det får ennå

DATAANGREP: Gran kommune Skjervum Bjerkehagen

Dataangrepet i Gran: - Hjemmetjenesten har skrevet ut manuelle lister

KRISESTAB: Gran kommune h onsdag formiddag. Foto: Anne

Mange henvendelser til Gran kommune: - En tilleggsbelastning

ANGREPET: Gran kommune er utsatt for et dataangrep. Omfanget og konsekvensene av det er fortsatt i det uvisse. Foto: Sissel Skjervum Bjerkehagen

Ordføreren om dataangrepet: - Klart vi er bekymret

BEKYMRET: Ordfører C Thorbjørnsen

Grunn til å tro at angrepet ble oppdaget tidlig: - Anmeldt datainnbruddet

ANGREPET: Gran kommune Skjervum Bjerkehagen

Vet mer om dataangrepet: Identifisert to aktører

BEROLIGER: Fredag kveld Berit Reinsborg

Erfarne medarbeidere reddet dagen under dataangrep i Gran: - Lange dager og lite søvn

Ellen Sagengen orienterte kommunestyret i Gran torsdag morgen. Foto: Anne Berit Johansen Reinsborg

Alarm fra Gran etter dataangrepet: - Får ikke tatt i mot digitale søknader

VIL VARE: Gran kommune kommunikasjonssjef i Gra

Stenger nettverket gjennom jula: Vil unngå unødvendig risiko

TRAVELT: Kommunalsjef stab

Tilbake i normal drift etter dataangrepet: - Begynte å bli problematisk for flere av tjenestene våre

TRAVELT: Kommunalsjef stab og støtte, Ellen Sagengen har hatt en travel tid siden dataangrepet for jul. Foto: Anne Berit Reinsborg

Bekymringer og dilemma

- Vi har for mange ansatte som vi ikke når direkte med informasjon
- Vi har for liten oppslutning rundt informasjonssikkerhetsopplæring
- Åpenhet og publisitet rundt hendelsen tiltrekker oppmerksomhet fra trusselaktører
- Publisering av ansattinformasjon på kommunens hjemmeside bør vurderes på nytt. Hensyn til åpenhet og sørvis må veies opp mot informasjonssikkerhet.
- Bruk av tid på etterarbeid, erfaringsdeling osv.

Kapasitet og kompetanse

- Anskaffelser, tjenestekjøp og avtaleoppfølging
- Samspill mellom IKT, digitalisering og informasjonssikkerhet på den ene siden og systemeiere og systemansvarlige på den andre siden
- Kompetansebygging og oppgavedeling i egne rekker og opplæring i organisasjonen
- Hybrid driftsmiljø med blanding av on-prem og skybaserte systemer
- Kunstig intelligens, både integrert i systemer og som selvstendig verktøy - og hos trusselaktørene....
- Strategisk planlegging, vurdering av hva vi trenger framover
- Følge med på trusselvurderinger, advarsler, råd og veiledning fra myndighetene – og agere på det som er relevant.
- Følge opp og bidra i samarbeid eksternt, benytte de tilbudene som finnes og utforske nye muligheter
 - Diginettverk (Digi Innlandet)
 - Helse- og KommuneCERT
 - KiNS

Læringspunkter IKT-sikkerhet

- Samarbeidet med Helse og kommuneCERT, Defendable og Gran kommune fungerte svært godt
- skjerme brukere som har administrative tilganger bedre (Tieringmodell)
- be om vurdering/scanning av nye løsninger
- oppdatert programvare på internetteksponert infrastruktur
- mer scanning/monitorering med alarmer og mer logging
- strengere tekniske tiltak i nettverk, herunder begrensninger i trafikk og tilgang til bruk av remote desktop verktøy utenifra
- følge med på CPU-aktivitet (kanarifugl)

Økonomiske konsekvenser (foreløpige tall)

Engangskostnader til hendelseshåndteringen:

- cirka 2 millioner kroner, fordelt med cirka 1 million kr merforbruk i hvert av årene 2024 og 2025

Behov for økte budsjetter til informasjonssikkerhet, generell heving av sikkerhetsnivået:

- cirka 2-3 millioner kroner årlig (for tidlig å konkludere)

Status økt sikkerhet medio mai 2025

• Sikkerhetsovervåkning fom 20. mars	Implementert
• Geoblokkering i brannmur	Implementert
• Scanning	Bestilt
• Sikring av administrativ arkitektur	Forberedes
• Penetrasjonstesting	Forberedes
• Ekstern gjennomgang	Forberedes

Refleksjoner

- Vi har ikke råd til å ta lett på informasjonssikkerhet.
- Ingen kan garantere full sikkerhet
- Erfaringer fra hendelsen må brukes til læring og forbedring.
- Det er ikke interessant å finne syndebukker.
- Krisekommunikasjon er avgjørende viktig.
- Det er viktig med en godt organisert og samkjørt kriseledelse.
- Samarbeidet med Helse- og KommuneCERT og Defendable har fungert svært godt.
- Vi eier utfordringen sammen:
 - ledere og ansatte
 - stab og linje
 - administrasjon og politikk
 - kommunen og samfunnet
- I kriser lærer vi oss selv og hverandre bedre å kjenne .
- Det hjelper ikke alene med systemer og rutiner.

KiNS ISMS malsett

- Malene støttes opp med en veileder, hvor kommunene får konkrete tips til hvordan de enkelte malene kan tas i bruk.
- Husk at malene er maler, så de bør ikke bare kopieres over til kommunens styringssystem uten at de tilpasses lokale behov.

KiNS ISMS malsett

(ISO-standarder)

Kontrollerende del

- Dokumentmalene er utformet med utgangspunkt i ISO-standardene:

- ISO 19011 for internrevisjon av styringssystemer
- ISO 27000 for vokabular og terminologi
- ISO 27001 for krav til styringssystem til informasjonssikkerhet
- ISO 27002 for veiledende sikkerhetstiltak (kontrollsett)
- ISO 27003 for veiledning til sikkerhetstiltak
- ISO 27031 for beredskap og kontinuitets
- ISO 27035 for hendeshåndtering
- ISO 27037 for håndtering av digitale bevis
- ISO 22301 for krav til systemer for kontinuitetsledelse
- ISO 31000 for risikostyring

Gjennomførende del

Styrende del

GRAN KOMMUNE

Norsk helsenett

Angriper i sving

Gran kommune – Helse- og KommuneCERT

Gjennomgang av hendelse
24.01.2025

Helge Meland

- Fagansvarlig IKT
- Gran Kommune

Hans Kristian Strømme

- Senior sikkerhetsanalytiker
- Helse- og KommuneCERT

Norsk helsenett

Troverdighet og arbeidsro

Gran kommune – Helse- og KommuneCERT

Gjennomgang av hendelse
31.01.2025

Kine Therese Vik-Erstad

Kommunikasjonssjef,
Gran kommune

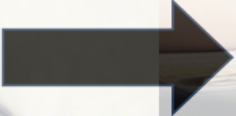

Ellen Sagengen

Kommunalsjef Stab og støtte,
Gran kommune

<https://www.nhn.no/tjenester/helsecert/webinarer>

**Hvordan ivareta
sikkerheten i en
sektor som
ønsker å være
åpen og
tilgjengelig?**

**Ved å forstå at
uten sikkerhet
vil ikke sektoren
kunne være
åpen og
tilgjengelig.**

NASJONAL
SIKKERHETSMYNDIGHET